

Suzana Valenta

Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
HR - 23 000 Zadar

Dugogodišnji zaposlenik Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, Hrvoje Gržina, autor je publikacije *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija* nakladnika Crescat d.o.o. Autor knjigom na 135 stranica donosi praktične i jednostavne upute za ophođenje s fotografijom temeljene na dugogodišnjem iskustvu u radu na području zaštite medija, ali i na relevantnoj domaćoj i stranoj literaturi. Knjiga je zamišljena kao priručnik svima koji se bave fotografijom, kako stručnjacima u različitim institucijama koje posjeduju fotografske zbirke tako i kolekcionarima, istraživačima i svim zaljubljenicima u ovaj vizualni medij. Koncentrirana je na tradicionalnu, analognu fotografiju, a ona digitalnu ostavlja za neka buduća izdanja.

Knjiga je podijeljena u dva dijela: prvi koji obrađuje povijesne fotografske tehnike, njihove specifične karakteristike i uporabu, i drugi koji govori o općim pravilima zaštite i čuvanju fotografskog materijala. Kako su tradicionalne fotografske tehnike brojne i zahtijevaju individualni pristup, očekivano, prvi je dio znatno obimniji od drugog.

Već u Uvodu ukazano je na problem nesustavne brige o fotografskom materijalu. Zbog specifičnosti medija potrebno je osmisliti posebnu politiku sakupljanja i mjere zaštite za što je iznimno važno poznavanje različite fotografske tehnike kroz povijest. Gržina je odlučio da ovom prilikom obradi samo tehnike koje se javljaju na našem području, odnosno, one koje su se sačuvale u hrvatskim zbirkama. Naglašava potrebu poštivanja međunarodnih standarda što arhivistima, kustosima, konzervatorima, kolekcionarima i svima koji se bave fotografijom predstavlja financijsku prepreku koja je često u praksi nepremostiva.

Priručnik za sve držaoce fotografija

Hrvoje Gržina, *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija*, Crescat d.o.o., Zagreb, 2016., ISBN 978-953-56063-1-4

Prvi dio knjige *Fotografski procesi: povijest identifikacija i obrada* Gržina započinje s nekoliko napomena i razdvaja digitalnu fotografiju kao zasebnu formu zbog čega ona nije uključena u ovo izdanje. Nakon kratkog uvoda s nekoliko povijesnih crtica o najznačajnijim trenucima u genezi medija potrebno je bilo objasniti osnovne pojmove i sastavne dijelove fotografije. Popraćen tablicom slijedi jednostavan opis identifikacije fotografskog materijala vizualnim pregledom kao osnovnim postupkom prepoznavanja. Nadalje, autor niže povijesne fotografske procese razvrstane u *Fotografske pozitivne* i *Fotografske negativne*, čime se odmiče od klasičnog rasporeda prema vremenu nastanka. Obrađuje dagerotipiju, ambrotipiju, ferotipiju, dijapozitive na staklu, slani papir, cijanotipiju, albuminsku, karbonsku, kolodijsku i želatinsku fotografiju, platinotipiju, autokrom, kromogeni dijapozitiv na filmu, kromogene fotografije u boji, instant-fotografiju i Cibachrome fotografiju u pozitivima, a negative na papiru, kolodijske i želatinske negative na staklu, te negative na nitroceluloznoj, acetatceluloznoj i poliesterskoj podlozi u negativima. Pored podnaslova s nazivom tehnike nalazi se vremenski okvir u kojem se pojedina tehnika javlja. Za svaki postupak donosi nekoliko povijesnih natuknica, opis samog fotografskog procesa i upotrebu, prepoznatljivosti koje olakšavaju identifikaciju, najčešće korištene materijale i formate, eventualna poboljšanja tehnologije te način opremanja i prepoznavanja. Opisi tehnika popraćeni su ilustracijama s naglaskom na prikazu specifičnih prepoznatljivih karakteristika koje pospješuju identifikaciju. Donosi i jednostavne grafičke prikaze slojeva strukture i manji kružni prikaz struktu-

re pozitiv tehnika pod mikroskopom. Često su korištena tablična rješenja za jednostavne preglede, primjerice najčešće korištenih formata. Na kraju prvog dijela smjestio je veliku tablicu s pregledom povijesnih fotografskih procesa koja uz nabrojene procese obuhvaća vrijeme upotrebe, materijale korištene za podlogu, emulziju i fotografsku sliku te način prezentacije.

Drugi dio, *Zaštita i čuvanje fotografija* započinje *Vrstama oštećenja na fotografijama i njihovim uzročnicima*. Vrste oštećenja podijeljene su u kategorije prema prirodi što obuhvaća fizička, kemijska i biološka oštećenja, te prema zahvaćenim dijelovima fotografije, odnosno, oštećenja u fotografskoj slici, emulziji ili podlozi, a uzroci također mogu biti vanjski i unutarnji. Slijedi poglavlje *Zaštitna ambalaža i uvjeti čuvanja* kao prvi i najvažniji korak u preventivnoj zaštiti fotografskog materijala. Različiti oblici fotografije zahtijevaju različitu ambalažu i uvjete pohrane, međutim, posebno je važno da sav materijal u doticaju s fotografijom bude kemijski neutralan. Pored teksta autor se oslanja na praktična tablična rješenja kada razrađuje mikroklimatske i makroklimatske uvjete što olakšava razumijevanje i može biti vrlo korisno u praksi. Poglavlja *Rukovanje fotografijom* i *Izlaganje fotografija* neizostavni su za sve koji se susreću s fotografskim materijalom po prvi put, ali i one koji se svakodnevno njome bave. Pravilno rukovanje i korištenje nužno je za prezervaciju svih fotografskih tehnika, a nemar, nestručnost i nepažnja ponekad mogu rezultirati ozbiljnim i konačnim oštećenjem. Posebna pozornost posvećena je osvjetljenju, osobito pri izlaganju zbog štetnog zračenja, te opremanju fotografije u okvire za izlaganje. Korišteni materijali moraju biti kemijski neutralni, a tehnike uo-

kvirivanja uvijek reverzibilne. Drugi dio završava popisom međunarodnih standarda za zaštitu fotografije.

Tablična rješenja korištena su prilikom sintetiziranja *Parametara za zaštitu i dugoročno čuvanje različitih fotografskih procesa* u *Dodatku*. Već ranije obrađeni fotografski procesi sad su ukratko opisani kroz kategorije učestalosti pojavljivanja u zbirka, osjetljivosti, karakterističnih oštećenja, potrebne zaštitne ambalaže, načine pohrane i uvjete čuvanja. Knjiga završava *Odabranom literaturom* s relevantnim naslovima za sve koji se bave fotografijom, vrlo korisnim *Odabranim mrežnim izvorima*, *Izvorima slikovnih priloga* i naravno *Kazalom*.

Jednostavna i pregledna knjiga *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija* postat će neizostavni dio stručne literature za sve kustose, arhiviste i konzervatore koji u baštinskim institucijama brinu o fotografskom materijalu, ali i kolekcionare i istraživače zainteresirane za pravilno rukovanje s ovom vrstom materijala. Najistaknutija kvaliteta priručnika jest upravo primjenjivost u svakodnevnom radu s osjetljivim medijem fotografije. Poslužit će studentima i drugim zaljubljenicima koji svoje interese usmjeravaju prema tradicionalnoj povijesnoj fotografiji i koji su posebno zainteresirani za njezino očuvanje. Knjiga Hrvoja Gržine doprinos je literaturi posvećenoj zaštiti fotografskog materijala koje na hrvatskom jeziku ima u skromnim količinama. Pisana razumljivim jezikom, opremljena brojnim, pomno odabranim ilustracijama, grafičkim prikazima i tablicama, privlačnog vizualnog oblikovanja, jednostavna za korištenje i prilagodljiva individualnim potrebama korisnika, knjiga *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija* zasigurno će pronaći mjesto na policama mnogih stručnjaka i zaljubljenika u stare fotografije.